

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಸೂರ್ಯಕಾಂತ. ಸಿ. ಪಂಚಾಳ್¹

¹ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಲಬುರಗಿ.

ಸಾರಾಂಶ (Abstract)

ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೌದ್ಧರು, ಜೈನರು, ಶರಣರು, ದಾಸರು, ತತ್ವಪದಕಾರರು, ಸೂಫಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾಗದ ಹಲವು ನೆಲೆಗಳು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕತೆ ಹೊಂದಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಲಿ, ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವು. ಈ ಭಾಗದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರಿವೆ. ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿತ್ತಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಸನ್ನತಿ ಕನಗನಹಳ್ಳಿ, ನಾಗಾವಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ.3ನೇ ಶತಮಾನದ ಪಾಲಿ, ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿವೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ, ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ, ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ಶಾಸನಗಳು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಕ್ರಿ.ಶ. ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲು ಬೌದ್ಧರು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದರ ಕುರಿತು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಬೌದ್ಧರು, ಅಶೋಕ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಗುರುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಸನ್ನತಿ, ನಾಗಾವಿ, ಕನಗನಹಳ್ಳಿ, ಕೊಪ್ಪಳ, ಪಾಲ್ಕಿಗುಂಡ, ಸಿದ್ದಪೂರ, ನಿಟ್ಟೂರು, ಜಟಿಂಗ ರಾಮೇಶ್ವರ, ಮುಂತಾದ ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರು ಸ್ತೂಪ ಚೈತ್ರಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಅರಸರು ಯಾವದೇ ಮತದವರಾಗಿರಲಿ ಅನ್ಯಮತ-ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಆದರಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು: ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾನ-ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರಾಪಥದ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆಂದೇ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ವಿವಿಧೆಡೆಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಾಡುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಭೋದಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡ ತೊಡಗಿದರು. ಅದರಂತೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಕಲಬುರಗಿ

Please cite this article as: ಸೂರ್ಯಕಾಂತ. ಸಿ. ಪಂಚಾಳ್. (2021). ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 3(3). ಪು.ಸಂ. 39-41.

ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬೌದ್ಧರು ಇಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು” ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ.

ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿತ್ತಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಸನ್ನತಿಯೂ ಸು.2500 ವರ್ಷಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸನ್ನತಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕನಗನ ಹಳ್ಳಿಯು ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜಧಾನಿ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳು ಭೀಮಾನದಿಯ ಎಡದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವುದು ಕಾಣಬಹುದು. ಭೀಮಾ ನದಿಯ ಎಡ-ಬಲ ದಂಡೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಎತ್ತ ನೋಡಿದರತ್ತ ಬೌದ್ಧ ಸ್ಮಾರಕಗಳು, ಅವಶೇಷಗಳು, ನೂರಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿಯ ಶಾಸನಗಳು. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದ ಐದಾರು ಶಾಸನಗಳು, ಅಶೋಕ ಸ್ಥಂಭ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವ ಸ್ಥಂಭ, ಸನ್ನತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯ ಶಿಲಾಶಾಸನ, ದುದ್ಧನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅದ್ಭೂತ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಹಲವಾರು ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಪಿಂಗಾಣಿಯ ವಸ್ತುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಆಚರಿಸಲು ಸರಳವಾದ ಬಿದ್ದನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1954ರಲ್ಲಿ ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ರವರು ಕನಗನ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದರು. ಶಾಸನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 3ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮೌರ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸ್ಥೂಪವೂ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಹಾಸ್ಥೂಪ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾ ಚೈತ್ಯವಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ಗದ್ಯ ಕಥೆ ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪ ಬೌದ್ಧರ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದೇ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡ ನಾಗಾರ್ಜುನ, ಲೋಕಪಾಲ, ಚಂದ್ರರು ಬೌದ್ಧ ಕವಿಗಳೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಬಂದಿದೆ. ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಭರತ ವಿಲಾಸನ ಧರ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿ, ಬೌದ್ಧಮತ, ಆಚಾರಗಳ ಖಂಡನೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ, ಶೈವ ಮುಂತಾದ ಮತಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ ಬೌದ್ಧಮತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಏಳು ಶಾಸನಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಅವು ಪ್ರಾಕೃತ, ಭಾಷೆಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ದಕ್ಷಿಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಬೌದ್ಧರಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆದರ್ಶಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯ ಆಶಯಗಳಾದ ಅನುಕಂಪ, ಸಹನೆ, ಉದಾರತೆ, ಸೋದರತ್ವ, ಶಾಂತಿ, ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೆರೆಹೊರೆಯವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಲಂಕಾದ (ಸಿಲೋನ್)ನ ಇತಿಹಾಸ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ಮಹಾವಂಶ ಮತ್ತು ದೀಪವಂಶಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಹದೇವ ಮತ್ತು ರಖಿತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಚೀನಾ ದೇಶದ ಯಾತ್ರಿಕ ಹುಯ್‌ತ್ಸಾಂಗ್‌ನು ಬುದ್ಧಸತ್ವ ಎಂಬ ಮಾತು ಬನವಾಸಿಯ ಸಂಘರಾಮಗಳು ಹಾಗೂ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಗದಗ ತಾಲೂಕಿನ ಡಂಬಳದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತಾರಾದೇವಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಇರುವುದು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತ, ಟಿ.ಎಸ್.ವೆಂಟಿನ್ಯುನವರು 'ಬೌದ್ಧರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲಿಗರು' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ.ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ ನಂತರದ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಆಗಮನ, ಜೈನರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ, ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಲ್ಪಮತಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಸರಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದು. ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಜಿ.ಪಿ ರಾಜರತ್ನಂ, ಕುವೆಂಪು, ಎಸ್.ಕೆ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್, ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಆದ್ಯರಂಗಚಾರ್ಯ, ಎಸ್.ವಿ.ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್, ಎಚ್.ವಿ. ಶ್ರೀರಂಗರಾಜು, ವೈ.ಸುಬ್ಬಾರಾವ್, ಅಶ್ವಸ್ಥನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಮೊದಲಾದವರು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್. (2007). ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಡಿ. ವಿ. ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.
- ಮಹಾದೇವ ಬಡಿಗೇರ್. (2020). ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ 85ನೇ ಅ.ಭಾ.ಕ.ಸಾ.ಸ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ) ಪು.ಸಂ. 530.
- ಮಹಾದೇವ ಬಡಿಗೇರ್. (2020). ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ 85ನೇ ಅ.ಭಾ.ಕ.ಸಾ.ಸ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ) 2020, ಪು.ಸಂ.531.
- ಮುಗಳಿ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ. (2012). ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು
- ಶಾಮರಾಯ. ತ. ಸು. (2006). ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ. ಪು.ಸಂ.02.